

FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ
STUDII DE POPULAȚIE ȘI ISTORIA MINORITĂȚILOR

EVOLUȚIA CONSERVĂRII PATRIMONIULUI CULTURAL MOBIL ÎN MUZEELE
DIN ACTUALUL JUDEȚ ALBA, ÎN PERIOADA 1918-1990
REZUMAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

CS I dr. Tudor Sălăgean

DOCTORAND:

Monica Druța

CLUJ NAPOCA

2023

Cuvinte cheie: conservare, muzeu, patrimoniu, mobil, muzeal, păstrare, depozit, microclimat, monitorizare.

CUPRINS

Introducere.....	6
Capitolul I.Patrimoniul muzeal mobil din muzeele aflate pe teritoriul actualului județ Alba, în perioada 1918-1947: constituire, evoluție cantitativă, mod de organizare în cadrul expozițiilor permanente.....	37
I.1. O privire generală asupra modului de formare a patrimoniului muzeal mobil în cadrul a câtorva muzee din Transilvania și a formei în care el a fost aranjat în expozițiile permanente, în perioada 1918-1947.....	37
I.2. Muzeul de Științele Naturii din Aiud 1918-1947.....	45
I.3. Muzeul de Istorie din Aiud 1918-1947.....	48
I.4. Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj 1918-1947.....	52
I.5. Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia 1918-1947.....	60
I.6. Muzeul Memorial „Avram Iancu”, din comuna Avram Iancu 1918-1947.....	83
Capitolul II. Patrimoniul muzeal mobil din muzeele aflate pe teritoriul actualului județ Alba, în perioada 1948-1990: constituire, evoluție cantitativă, mod de organizare în cadrul expozițiilor permanente.....	87
II.1. Despre formarea patrimoniului muzeal mobil, evoluția sa numerică și modul de organizare al acestuia în cadrul expozițiilor permanente în muzeele actualului județ Alba, în perioada 1948-1960.....	87
II.1.1. Contextul politic și ideologic care a dus la formarea patrimoniului muzeal mobil și la organizare sa în cadrul expozițiilor permanente în muzeele actualului județ Alba, în perioada 1948-1960.....	87
II.1.2. Muzeul de Științele Naturii din Aiud 1948-1960.....	93
II.1.3. Muzeul de Istorie din Aiud 1948-1960.....	98
II.1.4. Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj 1948-1960.....	105
II.1.5. Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia 1948-1960.....	112
II.1.6. Muzeul Memorial „Avram Iancu”, din comuna Avram Iancu 1948-1960.....	123
II.1.7. Muzeul Municipal „Ioan Raica” din Sebeș 1948-1960.....	124
II.1.8. Muzeul Etnografic din Rimetea 1948-1960.....	130
II.1.9. Muzeul Etnografic „Pamfil Albu”, din comuna Lupșa 1948-1960.....	135

II.2. Despre formarea patrimoniului muzeal mobil, evoluția sa numerică și modul de organizare al acestuia în cadrul expozițiilor permanente, în muzeele actualului județ Alba, în perioada 1961-1970.....	138
II.2.1. Noul context politic și ideologic care a dus la formarea patrimoniului muzeal mobil și la organizare sa în cadrul expozițiilor permanente în muzeele actualului județ Alba, în perioada 1961-1970.....	138
II.2.2. Muzeul de Științele Naturii din Aiud 1961-1970.....	141
II.2.3. Muzeul de Istorie din Aiud 1961-1970.....	145
II.2.4. Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj 1961-1970.....	149
II.2.5. Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia 1961-1970.....	152
II.2.6. Muzeul Memorial „Avram Iancu”, din comuna Avram Iancu 1961-1970.....	156
II.2.7. Muzeul Municipal „Ioan Raica” din Sebeș 1961-1970.....	161
II.2.8. Muzeul Etnografic din Rimetea 1961-1970.....	170
II.2.9. Muzeul Etnografic „Pamfil Albu”, din comuna Lupșa 1961-1970.....	174
II.3. Despre formarea patrimoniului muzeal mobil, evoluția sa numerică și modul de organizare al acestuia în cadrul expozițiilor permanente în muzeele actualului județ Alba, în perioada 1971-1990.....	177
II.3.1. Noul context politic și ideologic care a dus la formarea patrimoniului muzeal mobil și la organizare sa în cadrul expozițiilor permanente în muzeele actualului județ Alba, în perioada 1971-1990.....	177
II.3.2. Muzeul de Științele Naturii din Aiud 1971-1990.....	181
II.3.3. Muzeul de Istorie din Aiud 1971-1990.....	184
II.3.4. Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj 1971-1990.....	189
II.3.5. Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia 1971-1990.....	195
II.3.6. Muzeul Memorial „Avram Iancu”, din comuna Avram Iancu 1971-1990.....	202
II.3.7. Muzeul Municipal „Ioan Raica” din Sebeș 1971-1990.....	205
II.3.8. Muzeul Etnografic din Rimetea 1971-1990.....	208
II.3.9. Muzeul Etnografic „Pamfil Albu”, din comuna Lupșa 1971-1990.....	211
Capitolul III. Conservarea patrimoniului muzeal mobil din muzeele județului Alba, în intervalul de timp 1918-1954.....	212
III.1. Despre conservarea patrimoniului muzeal mobil românesc la sfârșitul secolului al XIX-lea și în prima jumătatea a secolului al XX-lea.....	212
III.2. Muzeul de Științele Naturii din Aiud 1918-1954.....	224
III.3. Muzeul de Istorie din Aiud 1918-1954.....	229

III.4.	Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj 1918-1954.....	231
III.5.	Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia 1918-1954.....	236
III.6.	Muzeul Memorial „Avram Iancu”, din comuna Avram Iancu 1918-1954.....	243
III.7.	Muzeul Municipal „Ioan Raica” din Sebeș 1918-1954.....	244
III.8.	Muzeul Etnografic din Rimetea 1918-1954.....	245
Capitolul IV. Conservarea patrimoniului muzeal mobil din muzeele județului Alba, în intervalul de timp 1955-1973.....		246
IV.1.	Despre conservarea patrimoniului muzeal mobil românesc în perioada 1955-1973.....	246
IV.2.	Muzeul de Științele Naturii din Aiud 1955-1973.....	263
IV.3.	Muzeul de Istorie din Aiud 1955-1973.....	273
IV.4.	Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj 1955-1973.....	286
IV.5.	Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia 1955-1973.....	290
IV.6.	Muzeul Memorial „Avram Iancu”, din comuna Avram Iancu 1955-1973.....	296
IV.7.	Muzeul Municipal „Ioan Raica” din Sebeș 1955-1973.....	299
IV.8.	Muzeul Etnografic din Rimetea 1955-1973.....	308
IV.9.	Muzeul Etnografic „Pamfil Albu”, din comuna Lupșa 1955-1973.....	319
Capitolul V. Conservarea patrimoniului muzeal mobil din muzeele județului Alba, în intervalul de timp 1974-1990.....		322
V.1.	Despre conservarea patrimoniului muzeal mobil românesc în perioada 1974-1990.....	322
V.2.	Muzeul de Științele Naturii din Aiud 1974-1990.....	334
V.3.	Muzeul de Istorie din Aiud 1974-1990.....	345
V.4.	Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj 1974-1990.....	358
V.5.	Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia 1974-1990.....	360
V.6.	Muzeul Memorial „Avram Iancu”, din comuna Avram Iancu 1974-1990.....	391
V.7.	Muzeul Municipal „Ioan Raica” din Sebeș 1974-1990.....	393
V.8.	Muzeul Etnografic din Rimetea 1974-1990.....	400
V.9.	Muzeul Etnografic „Pamfil Albu”, din comuna Lupșa 1974-1990.....	412
Concluzii.....		413
Bibliografie.....		424
Anexe.....		443-462

Lucrarea noastră își propune să prezinte cronologic parcursul activității de conservare a patrimoniului muzeal mobil din cadrul a opt instituții muzeale din județul Alba în intervalul de timp cuprins între anii 1918-1990, specialiștii implicați în desfășurarea acestei activități și starea de conservare a acestui patrimoniu, toate în raport direct cu principalele inițiative legislative ce stau la baza conservării patrimoniului muzeal mobil românesc. De asemenea în cadrul demersului nostru științific nu putem vorbi despre activitatea de conservare a patrimoniului muzeal mobil, atâta timp cât noi nu cunoaștem acest patrimoniu, nu îi cunoaștem istoricul formării, creșterile sale numerice și modul de valorificare în expozițiile permanente. Astfel pentru a lămurii aceste aspecte în intervalul de timp ales în cadrul lucrării noastre am realizat și o prezentare generală a modului de formare și creștere a patrimoniului muzeal mobil al celor opt instituții muzeale, cât și maniera de expunere a acestuia în cadrul expozițiilor permanente.

Referitor la demersul nostru științific, precizăm de la bun început faptul că nu ne dorim să epuizăm științific, teoretic și practic un domeniu atât de vast cum este cel al conservării patrimoniului muzeal mobil, ci intenționăm să îl aducem în atenția publicului, să îl facem vizibil, deschizându-l astfel pentru demersuri științifice viitoare.

În perioada de timp aleasă de către noi în actualul județ Alba, județ înființat cu ocazia noii reforme administrative teritoriale a României din anul 1968 (reformă dată de către *Legea nr. 2 din 16 februarie 1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România*), au existat și încă există și astăzi opt instituții muzeale, pe care o să le cercetăm cronologic pornind de la anul constituirii patrimoniului lor și anume: Muzeul de Științele Naturii din Aiud, Muzeul de Istorie din Aiud, Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj, Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, Muzeul Memorial „Avram Iancu” din comuna Avram Iancu, Muzeul Municipal „Ioan Raica” din Sebeș, Muzeul Etnografic din Rimetea și Muzeul Etnografic „Pamfil Albu” din comuna Lupșa.

Metodologia utilizată în cadrul cercetării noastre științifice s-a axat pe studierea surselor de cercetare primare și secundare identificate și pe analizarea în unele cazuri, destul de restrâns, a o serie de interviuri realizate cu câteva persoane care de-a lungul carierei lor profesionale au influențat destinele a trei instituții muzeale studiate de către noi. Sursele de cercetare primare utilizate de către noi sunt documentele identificate și utilizate din cadrul arhivelor instituțiilor muzeale (Arhiva Muzeul de Istorie din Aiud, Arhiva Muzeului de Științele Naturii din Aiud, Arhiva Muzeului de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj, Arhiva Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, Arhiva Muzeului Municipal „Ioan Raica” din Sebeș și Arhiva Muzeului Etnografic din Rimetea) și a arhivelor naționale (Direcția

Județeană Alba a Arhivelor Naționale). Din cadrul arhivelor instituțiilor muzeale s-au studiat în special dosare ce au conținut „rapoarte de activitate” și „planuri de muncă” (denumite și „dări de seamă”), dosare cu documente oficiale care au cuprins adrese de la forurile superioare, procese verbale redactate în urma unor controale ale acestor foruri, diverse solicitări, răspunsurile oficiale aferente, etc. și Fondul O. J. P. C. N. Alba. Din cadrul Direcției Județene Alba a Arhivelor Naționale au fost studiate următoarele fonduri: Fond Inspectoratul Școlar al Județului Alba (1919-1991), Fond Sfatul Popular Raion Câmpeni, Comitetul de Cultură și Artă și Fondul Liceul de Băieți „Sf. Vasile cel Mare” Blaj. În demersul identificării acestor arhive am întâmpinat și probleme, este vorba despre negăsirea arhivelor a două instituții muzeale. Acest lucru s-a întâmplat în cazul Muzeului Memorial „Avram Iancu” din comuna Avram Iancu și a Muzeului Etnografic „Pamfil Albu” din comuna Lupșa. Sperăm ca în viitorul apropiat să reușim să identificăm aceste arhive și astfel să redăm mediului științific din domeniu noi informații despre activitatea de conservare a patrimoniului muzeal mobil desfășurată în cadrul acestor instituții muzeale.

Sursele de cercetare secundare sunt lucrările științifice antologice pentru muzeologia și muzeografia românească apărute la diferite date, cercetările științifice ce au tratat parcursul și istoricul patrimoniului instituțiilor alese de noi și care au valorificat o parte din acest patrimoniu muzeal mobil, alte lucrări științifice care au prezentat activitatea de conservare desfășurată de specialiști din cadrul acestor instituții și lucrări științifice care au cercetat activitatea de conservare din cadrul muzeelor românești, care au studiat factorii de degradare ce afectează obiectele muzeale, conceptul de conservare, documentația în cadrul acestei activități, etc. În diferite situații am utilizat și informații preluate din mediul online, este vorba despre conținutul unor legi, informații privind unele substanțe utilizate pentru combaterea dăunătorilor biologici sau date referitoare la istoricul mondial al activității de conservare.

Interviurile în număr de trei au dorit să aducă mai multă informație în cadrul activității de conservare a patrimoniului muzeal mobil, să ofere detalii privind modul de organizare a acestei activități, maniera de desfășurare, dacă au existat influențe în domeniu, dacă s-au abordat metode inovative, etc.

Intern cercetarea noastră este compusă din cinci capitole principale care sunt împărțite în subcapitole secundare, ce uneori sunt și ele divizate în mai multe subpuncte cărora li se adaugă Introducerea, Concluziile, Bibliografia și Anexele.

Primele două capitole (Capitolul 1. **Patrimoniul muzeal mobil din muzeele aflate pe teritoriul actualului județ Alba, în perioada 1918-1947: constituire, evoluție**

cantitativă, mod de organizare în cadrul expozițiilor permanente și Capitolul 2. **Patrimoniul muzeal mobil din muzeele aflate pe teritoriul actualului județ Alba, în perioada 1948-1990: constituire, evoluție cantitativă, mod de organizare în cadrul expozițiilor permanente**) sunt identice ca și denumire, dar diferite din punct de vedere al intervalului ales pentru prezentare. Împărțirea în cele două intervale de timp s-a ales ținând cont de schimbările politice și ideologice produse în anii 1918, 1947 și 1990. Este vorba despre unirea Transilvaniei cu România, urmată de abdicarea Regelui Mihai, de proclamarea Republicii Populare Române și de căderea regimului comunist.

Intern primul capitol cuprinde șase subcapitole. Cele șase subcapitole debutează cu primul subcapitol în care am prezentat modul de formare și de etalare al patrimoniului muzeal mobil din câteva instituții muzeale din Transilvania în perioada amintită în titlul primului capitol. Alegerea muzeelor prezentate în acest subcapitol nu s-a realizat aleatoriu ci a avut la bază două motive. Primul motiv este faptul că în cadrul bibliografiei aferente istoricului și activității acestor instituții muzeale am identificat detalii și despre activitatea de conservare a patrimoniului lor muzeal. Iar un al doilea motiv care a determinat alegerea lor este dat de influența pe care colectivele lor de specialiști, adevărați pioneri ai domeniului, au exercitat-o asupra modului de formare al patrimoniului unora dintre muzeele aflate în aria noastră de cercetare și asupra manierei de concepere și aranjare a expozițiilor lor permanente. În celelalte cinci subcapitole a fost întocmită pentru fiecare instituție muzeală cercetată de noi din județul Alba (aferente următoarelor muze: Muzeul de Științele Naturii Aiud, Muzeul de Istorie Aiud, Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” Blaj, Muzeul Național al Unirii Alba Iulia și Muzeul Memorial „Avram Iancu”) o prezentare cronologică a modului în care s-a format patrimoniul și acolo unde am identificat informații și o descriere a expozițiilor permanente.

Capitolul al doilea este format din trei subcapitole principale împărțite în trei intervale de timp diferite: 1948-1960, 1961-1970, 1971-1990. Fiecare subcapitol principal are câte nouă subpuncte, în care s-a prezentat modul în care a crescut și s-a format patrimoniul celor opt instituții muzeale și cum factorul politic a influențat modul de creștere a patrimoniului muzeelor din județul Alba. De asemenea am expus modalitatea în care același factor politic a acaparat instituțiile muzeale și le-a metamorfozat prin modul dictat și impus (prin documente oficiale și prevederi legislative) de aranjare a expozițiilor permanente în instrumente perfecte de manipulare a maselor. În anul de final al cercetării noastre (1990) după abrogarea tuturor prevederilor legislative existente în domeniul muzeal

din expozițiile permanente ale muzeelor a fost exclus tot ceea ce mai amintea de vechiul regim și de cuplul Ceaușescu.

Capitolul al treilea este denumit **Conservarea patrimoniului muzeal mobil din muzeele județului Alba în intervalul de timp 1918-1954**. Intern acest capitol este alcătuit din opt subcapitole în care am prezentat pentru început (în primul subcapitol) într-o formă generală prevederile legislative care au reglementat statutul activității de conservare a patrimoniului muzeal mobil și a conservatorului de muzeu. De asemenea pentru a obține o imaginea clară a modului în care a fost percepută, prezentată și desfășurată activitatea de conservare a patrimoniului muzeal mobil s-a întreprins o incursiune în bibliografia științifică a muzeologiei și muzeografiei românești a perioadei. În celelalte șapte subcapitole a fost redactată, având la bază documentația de arhivă, o prezentare cronologică a activității de conservare a patrimoniului muzeal mobil desfășurată în cele șapte muzee al județului Alba (este vorba despre Muzeul de Științele Naturii din Aiud, Muzeul de Istorie din Aiud, Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj, Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, Muzeul Memorial „Avram Iancu” din comuna Avram Iancu, Muzeul Etnografic din Rimetea, Muzeul Municipal „Ioan Raica” din Sebeș), s-au identificat acțiunile întreprinse în cadrul său, cine a fost personalul muzeal răspunzător de bunul mers, cum au fost organizate depozitele de patrimoniu din cadrul acestor instituții muzeale, cum erau ele privite la începutul secolului al XX-lea și în prima sa jumătate și dacă în cadrul expozițiilor permanente s-au desfășurat activități de conservare.

Următorul capitol, cel cu numărul al patrulea intitulat **Conservarea patrimoniului muzeal mobil din muzeele județului Alba în intervalul de timp 1955-1973**, este format din nouă subcapitole. În primul subcapitol am prezentat pentru început prevederile legislative referitoare la conservarea patrimoniului muzeal mobil din cadrul legilor care au abordat activitatea instituțiilor muzeale și am expus de asemenea și modul în care activitatea de conservare a fost tratată în mediile științifice românești. Ulterior în cele opt subcapitole am expus iarăși cronologic activitatea de conservare desfășurată în cadrul celor opt instituții muzeale cercetate de către noi din județul Alba, reliefând ce acțiuni au fost cuprinse în cadrul său, cine a fost personalul răspunzător de desfășurarea sa, și cum a fost ea implicată în modul de organizare a expozițiilor permanente și al depozitelor instituției, toate în raport direct cu principalele prevederi legislative ale perioadei care au reglementat activitatea muzeală și implicit ceea ce a conservării patrimoniului muzeal mobil.

Capitolul numărul cinci intitulat **Conservarea patrimoniului muzeal mobil din muzeele județului Alba în intervalul de timp 1974-1990** este ultimul capitol al lucrării

noastre. El este organizat intern din nouă subcapitole. În primul subcapitol au fost prezentate din nou într-o manieră generală principalele prevederi legislative care au tratat activitatea de conservare a patrimoniului muzeal și modul în care mediul științific al muzeologiei și muzeografiei românești a cercetat activitatea de conservare. Iar în cadrul celorlalte opt subcapitole am descris cronologic, în cadrul intervalului de timp fixat, activitatea de conservare din cadrul a opt instituții muzeale cercetate de noi din județul Alba, evidențiind ce acțiuni a cuprins această activitate, cine a fost personalul muzeal răspunzător cu desfășurarea sa, cum s-a implicat ea în modul de organizare a expozițiilor permanente și a depozitelor, toate în raport direct cu principalele prevederi legislative care i-au reglementat activitatea.

Prin demersul nostru științific am reușit să prezentăm cronologic începând cu anii 1920 starea de conservare a trei colecții muzeale (ale Gimnaziului Bethlen din Aiud, ale Liceului greco-catolic român din Blaj și ale Muzeului Unirii din Alba Iulia), ce acțiuni a cuprins această activitate și cine era personalul angajat răspunzător de desfășurarea sa. La sfârșitul anilor 1930 am identificat existența ocupației de conservator în cadrul personalului angajat al Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, iar în anii 1940 în aceeași instituție muzeală prezența unor preocupări constante de construirea a unui laborator de conservare și restaurarea și de dotarea a acestuia cu logistica necesară și cu personal. Modelele de inspirație în cadrul acestui demers au fost Muzeul Comisiunii, Muzeul de Arheologie din Cluj, etc.

De la începutul anilor 1950 activitatea de conservare a fost identificată ca o ocupație clară în cadrul activității muzeale, ce a cuprins acțiuni de prepararea a obiectelor muzeale în substanțe chimice, acțiuni de „desprăfuire” și „spălarea” a lor cu „chimicale”, toate realizate în scopul păstrării, preparării și întreținerii patrimoniului muzeal mobil.

De desfășurarea activității de conservare în acest interval de timp au răspuns: custozii colecțiilor (la Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj), preparatorul, laborantul, îngrijitoarea (în cazul Muzeului de Istorie din Aiud), laborantul împreună cu colectivul de muncă al muzeului, sau el singur (în cazul Muzeului de Științele Naturii din Aiud), laborantul Comisiunii Monumentelor Istorice, personalul angajat sezonier (în cazul Muzeului Național al Unirii din Alba) și directorul ajutat de colectivul de muncă al muzeului (în cazul Muzeului Etnografic din Rimetea). Credem de asemenea faptul că după anul amintit mai sus (1950) în cadrul activității de conservare a patrimoniului muzeal mobil s-a simțit pătrunderea influențelor școlii de conservare și restaurare sovietice. Deținem informații că la Cluj Napoca în cadrul Muzeului Etnografic al Transilvaniei în anul 1951 (cu

trei ani înainte de apariția oficială a unei prime lucrări din bibliografia sovietică în mediul muzeal românesc), a fost tradusă cartea profesorului M. V. Farmakovski „Conservarea și restaurarea colecțiilor de muzeu”. Astfel cel puțin pentru muzeele din Regiunea Cluj credem că influența sovietică deja a avut loc.

Din anul 1951 și până în anul 1954 activitatea de conservare a patrimoniului muzeal mobil din cadrul muzeelor studiate a fost foarte puțin vizibilă în actele privind raportarea activității sau planificarea acesteia, doar la Muzeul de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj, la Muzeul de Științele Naturii din Aiud, Muzeul de Istorie din Aiud și la Muzeului Etnografic din Rimetea, iar enunțarea sa s-a realizat în contextul operațiunilor de „preparare” a unor obiecte muzeale, a „tratării” și a „curățării” lor cu substanțe chimice. În anul 1954 a pătruns oficial prin intermediul statului român (Ministerul Culturii) în mediul științific muzeal primul manual de conservare și restaurare sovietic redactat de profesorul M. V. Farmakovski și intitulat „Conservarea și restaurarea colecțiilor de muzeu”, lucrarea amintită anterior.

În următorul interval de timp fixat în cadrul cercetării noastre, 1955-1973, activitatea de conservare a patrimoniului muzeal mobil cercetată de noi în instituțiile muzeale alese a primit noi direcții simțindu-se din plin influențele produse de bibliografia sovietică impusă și a unor prevederi legislative din domeniul muzeal. Acest lucru s-a materializat prin lărgirea ariei sale de activitate, dar doar în cazul a cinci muzee din cele opt studiate, astfel este vorba despre Muzeul de Științele Naturii din Aiud, unde începând cu anul 1955 pe lângă tratarea obiectelor muzeale cu diferite substanțe chimice a apărut studierea stării de conservare și acțiunea de obturarea a ferestrelor pentru înlăturarea degradărilor produse de lumină. Începând cu anul 1960 la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia este menționată preocuparea de amenajare a depozitelor. La Muzeul de Istorie din Aiud, în trimestrul al patrulea al anului 1955, a apărut alăturarea activității de conservare cu cea de amenajare a depozitelor de patrimoniu. Din anul 1961 în cadrul Muzeului Municipal „Ioan Raica” din Sebeș s-a înregistrat pe lângă obișnuita activitate de conservare, dar separat de ea, existența unor activități desfășurate în scopul asigurării unui mediu propice păstrării (menționăm existența unor aerisiri și a unor campanii de salubritate, toate realizate în scopul păstrării în condiții bune a patrimoniului muzeal). La Muzeul Etnografic din Rimetea în anul 1961, separat de activitatea de conservare a apărut dorința de construirea a unui depozit muzeal. În celelalte instituții muzeale activitatea de conservare a cuprins în continuare acțiuni de „dezinfecția” cu substanțe chimice a spațiilor și a exponatelor și plasarea de substanțe chimice în apropierea acestora cu rol de prevenire a atacurilor biologice.

Însă prezența construirii depozitelor muzeale și a existenței protecției la ferestre împotriva acțiunilor distrugătoare a luminii identificate în cadrul cercetării noastre poate fi pusă și pe seama apariției unor prevederi legislative ale perioadei, prima a apărut în anul 1955 și s-a intitulat *Regulament de funcționare a Comisiei științifice a muzeelor, monumentelor istorice și artistice*, a doua este din anul 1960, ea a fost pentru Regiunea Cluj și a cuprins un „Plan de măsuri” redactat de Secțiunea de Învățământ și Cultură a Sfatului Popular al Regiunii și ultima este din anul 1963 și se numește *Planul de măsuri privind îmbunătățirea și dezvoltarea activității muzeelor științifice* al Consiliul Așezămintelor Culturale de pe lângă Comitetul de Stat de Cultură și Artă, în a căror texte activitatea de conservare a patrimoniului muzeal mobil a cuprins pe lângă activități de „preparare și naturalizate” și răspundere în ceea ce privește amenajarea depozitelor muzeale, verificarea periodică a stării de conservare a patrimoniul, asigurarea „condiționării aerului”, măsuri de prevenție a incendiilor și existența unor „lucrări de conservare” în cadrul laboratoarelor și a „atelierelor de restaurare”.

În perioada de sfârșit a anilor 1960 și de început a anilor 1970 activitatea de conservare a cuprins deja obișnuitele acțiuni de „tratare”, „conservare”, „dezinfectarea”, „schimbare a lichidului” conservant, de deratizare a spațiilor, de aerisire periodică, etc. Acum activitatea conservare a fost desfășurată de către director, îndrumător de muzeu, responsabil de muzeu, muzeograf, preparator, supraveghetor, asistent, restaurator și îngrijitor. În anul 1968 în cadrul Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia a apărut funcția de conservator în nomenclatorul de funcții al instituției, dar funcția nu a fost ocupată. S-a identificat de asemenea prezența specializărilor în cadrul personalului amintit, astfel în anul 1956 la Muzeul Municipal „Ioan Raica” din Sebeș, tot în anul 1956 la Muzeul de Istorie din Aiud, iar în anul 1969 la Muzeul de Științele Naturii din Aiud. Tot în această perioadă am identificat existența în cadrul modului de desfășurarea a activității de conservare a îndrumărilor venite din cadrul altor instituții de profil sau de profil apropiat (reproducem denumirile acestora identic cu mențiunea lor din actele arhivelor muzeale cercetate Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Muzeul de Istorie și Arheologie al Institutului de Istorie și Filozofie al Academiei R. P. R. din Cluj Napoca, Institutului de Istorie din Cluj, Muzeul de Arheologie din Cluj, Laboratorul de restaurare-conservare al Institutului de Istorie și Arheologie Cluj, Muzeul Regional Deva, etc.) și prezența documentării științifice a activității de conservare a patrimoniului muzeal mobil în rândul personalului muzeal. Un rol benefic în această activitate a avut-o apariția în preajma anilor 1960 a o serie de studii practice și teoretice în domeniul conservării patrimoniului muzeal, care au fost elaborate de

către un personal specializat. Cu siguranță că în cadrul instituțiilor muzeale a existat o preocupare atentă în domeniu, în contextul în care în bibliotecile muzeale exista și există și astăzi exemplare din Revista Muzeelor, Revista Muzeelor și Monumentelor, etc. Începând cu anii '60 ai secolului al XX-lea au apărut informații științifice privind starea de conservare a patrimoniului muzeal mobil, furnizate de către personalul muzeal, detalii fiind identificate în cazul Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, al Muzeului Municipal „Ioan Raica” din Sebeș, al Muzeului de Istorie „Augustin Bunea” din Blaj și al Muzeului de Științele Naturii din Aiud.

În ultimul interval de timp ales (cel cuprins între anii 1974-1990) schimbări ale conținutului și a modului de percepție a activității de conservare din cadrul muzeelor cercetate au fost produse de către cadrul legislativ din domeniul muzeal și al conservării patrimoniului muzeal mobil, de apariția a unei serii de lucrări științifice în aceste domenii și de apariția personalului muzeal specializat în cadrul personalului angajat al instituțiilor muzeale. Dintre prevederile legale care au tratat și influențat activitatea de conservare în intervalul ales amintim acum doar trei care credem noi că au avut o influență mai consistentă. Este vorba despre *Legea numărul 63 din 30 octombrie 1974 privind ocrotirea patrimoniului cultural național al Republicii Socialiste România, Programul de măsuri privind normativele de păstrare și conservare a bunurilor culturale de pe teritoriul județului Alba și Normele privind ocrotirea și conservarea bunurilor cultural-artistice, tehnice, științifice care fac parte din patrimoniul cultural național mobil al Republicii Socialiste România*, elaborate de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Cele trei prevederi legislative au dus la înființarea unui organism la nivel județean (este vorba despre apariția Oficiului Județean al Patrimoniului Cultural Național al Județului Alba ce avea încadrat conservator general) cu rol în modul de monitorizare și îndrumare a activității de conservare a patrimoniul cultural național, la specializarea și dezvoltarea acțiunilor desfășurate în cadrul activității de conservare, la apariția personalului specializat (apariția conservatorilor) și la prezența constantă a activității de conservare în cadrul documentelor de raportare și planificare a activității desfășurate în cadrul instituțiilor muzeale. Punctual, o specializare a activității de conservare în cadrul instituțiilor muzeale studiate, am identificat începând cu anul 1976 la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, când postul de conservator de muzeu a fost ocupat de un specialist. Astfel conservatorul de muzeu a studiat microclimatul din depozitele de patrimoniu ale muzeului, a supravegheat efectuarea acțiunilor de salubritate a spațiilor muzeale, a verificat menținerea curățenia în spațiile muzeului, a participat la amenajarea depozitelor de patrimoniu, a corectat anomaliile microclimatice, a eliminat

etalările defectuoase ale obiectelor muzeale, a participat la organizarea expozițiilor itinerante, a supravegheat acțiunile de filmare realizate în incinta instituției, etc. O specializare a activității de conservare a patrimoniului muzeal mobil în cazul celorlalte instituții muzeale studiate am identificat la Muzeului de Istorie din Aiud, la Muzeului Etnografic din Rimetea și la Muzeul Memorial „Avram Iancu”. În cadrul acestor trei muzee activitatea de conservare a cuprins acțiuni de monitorizare a temperaturii, a gradului de umiditate din sălile expoziției permanente și a depozitelor pentru întreprinderea de măsuri de eliminare a valorilor înscrise în afara limitelor admise, dorința de formare a unei baze de date cu informații despre starea de conservare a patrimoniului prin comandarea Fișei de conservare și a Anexei sale într-o formă tipizată, verificarea stării de conservare a patrimoniului, etc. Această specializare a activității de conservare în cadrul acestor trei muzee s-a datorat prezenței în cadrul personalului muzeal a postului de conservator. De asemenea credem că un rol important în cadrul modului de percepție și desfășurarea a activității de conservare l-au avut specializările personalului muzeal cercetat de noi în cadrul acestui domeniu de activitate. Astfel în perioada 1973-1990 au beneficiat de specializări în domeniul activității de conservare personalul din: Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia (Toma Goronea și Corina Oargă) și Muzeul Memorial „Avram Iancu” din comuna Avram Iancu (Viorica Trifuț).

Celelalte instituții nu au fost menționate în intervalul de timp fixat mai sus, pentru că ori nu au avut mențiuni ale activității de conservare în cadrul dosarelor cercetate, ori au desfășurat activității de conservare ce au păstrat direcția deja cunoscută („dezinfecări”, „schimbarea lichidului conservator”, plasarea de substanțe chimice cu rol protector împotriva atacurilor biologice, amenajarea de depozite de patrimoniu, etc.).

Dintre cele trei prevederi legislative enumerate anterior, care au tratat conservarea patrimoniului muzeal mobil, credem că definitiv pentru spațiul județului Alba a fost *Programul de măsuri privind normativele de păstrare și conservare a bunurilor culturale de pe teritoriul județului Alba*, document identificat în anul 1979. El a dat o direcție concretă activității de conservare a patrimoniului muzeal mobil al județului și i-a atribuit astfel acțiuni clare spre desfășurarea. Astfel începând cu anul 1979 acțiunile întreprinse în cadrul activității de conservare desfășurate în instituțiile muzeale studiate au cuprins următoarele acțiuni: luarea de măsuri pentru utilizarea la maxim a spațiilor de depozitare prin aplicarea acțiunilor de „tipodimensionare” a obiectelor muzeale, întocmirea unei proiectări în prealabil a depozitării, cercetarea științifică și practică în domeniu pentru identificarea de noi tehnici de etalare a obiectelor muzeale, verificarea atentă a stării de conservare a

patrimoniului, retragerea din depozite și expoziția permanentă a obiectelor muzeale care necesitau acțiuni de restaurare, impunerea monitorizării microclimatului muzeal ca principală armă în combaterea degradărilor, etc. Au existat și situații problematice pentru patrimoniul muzeal în perioada de timp de după elaborarea acestui program ce uneori nu au fost soluționate pozitiv deoarece nu au fost respectate o parte dintre cerințele sale. Astfel amintim în acest sens lipsa instrumentarului necesar monitorizării microclimatului deși au existat nenumărate solicitări în acest sens în cazul Muzeului Municipal „Ioan Raica” din Sebeș și a Muzeului Etnografic din Rimetea. Sau existența unor atacuri active a dăunătorilor biologici asupra cărora „echipele de la nivel de O. P. C. N. Alba” special create nu au acționat chiar dacă au existat solicitări continue, ori au acționat insuficient, în cazul Muzeului Etnografic din Rimetea și a Muzeului Municipal „Ioan Raica” din Sebeș.

O schimbare importantă de percepție și de raportare a activității de conservare au produs și *Normele privind ocrotirea și conservarea bunurilor cultural-artistice, tehnice, științifice care fac parte din patrimoniul cultural național mobil al Republicii Socialiste România*, elaborate de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Chiar dacă ele nu au tratat în ansamblu toate obiectele muzeale aflate în patrimoniul muzeal mobil ci doar o categorie restrânsă, existența lor a fost menționată în cadrul instituțiilor muzeale cercetate ca scop al întreprinderii unor acțiuni de conservare, deci conținutul lor a fost studiat și aplicat pentru tot patrimoniul muzeal mobil. Am întâlnit acest lucru la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia (1981), la Muzeul de Istorie din Aiud (1983) și la Muzeul de Științele Naturii din Aiud (1983).

La finalul anului 1989 activitatea de conservare a obiectelor muzeale din cadrul celor opt instituții muzeale studiate era o ramură specializată a activității muzeale care a parcurs toate etapele impuse, sugerate, promovate și diseminate din domeniu, reușind astfel cu mici excepții să asigure păstrarea peste timp a unui patrimoniu cultural numeros și reprezentativ pentru trecutul istoric al județului Alba.

Referitor la parcursul activității de conservare în anul 1990 informațiile identificate de noi în cadrul cercetărilor de arhivă au fost reduse. În principiu ceea mai mare parte a datelor identificate pentru acest an s-a realizat în rândurile „planurilor de activitate” redactate în anul 1989. Acestea au păstrat deja direcția de activitate avută în anii anteriori. Informațiile concrete din anul 1990 identificate au reliefat faptul că în contextul evenimentelor întâmplare la sfârșitul anului 1989 noul guvern a solicitat evaluarea acolo unde s-a impus a distrugerilor de patrimoniu, fără a avea în vedere și trasarea unor sarcini privind activitatea de conservare a patrimoniului muzeal mobil. Această stare de fapt s-a

perpetuat și în anul 1990 când noua conducere a țării a abrogat tot cadrul legislativ existent din domeniu până în anul 1989 lăsând patrimoniul muzeal mobil astfel fără un sistem de protecție.

Însă credem că în cadrul activității de conservare a patrimoniului muzeal mobil din cele opt instituții cercetate lucrurile nu au stagnat ci au urmat deja direcția existentă, dovadă în acest sens stau lucrările științifice elaborate în domeniu, activitățile științifice și practice care au avut loc.

Bibliografie

I. Surse:

A. Inedite (fonduri de arhive):

1. Arhiva Muzeului Științele Naturii Aiud Dosare: 1/1951, 1/1952, 1/1953, 1/1954, 1/1955, 4/1955, 1/1956, 3/1956, 1/1957, 3/1957, 1/1958, 2/1958-1959, 1/1960, 2/1961, 1/1962, 2/1962, 1/1963, 2/1963, 1/1964, 2/1964, 1/1965, 4/1965, 1/1966, 2/1966, 9/1966, 3/1967, 4/1967, 1/1968 Planuri și rapoarte, 1/1968 Acte diverse 1968, 2/1968, 6/1968, 1/1969, 1/1970, 5/1970, 1/1971, 2/1971, 4/1971, 5/1971, 1/1973, 1/1974, 2/1975, 3/1975, 1/1976, 1/1977, 2/1977, 1/1978, 1/1979, 2/1979, 3/1979, 1/1980, 2/1980, 2/1981, 3/1981, 2/1982, 7/1982, 2/1983, 1/1984, 2/1984, 3/1984, 2/1984, 3/1985, 1/1985, 12/1985, 1/1986, 1/1986, Dare de seamă statistică, Activitatea muzeelor pe anul 1986, 3/1986, 1/1987, 3/1987, 4/1987, 3/1988, 1/1989, 2/1989, 3/1989, 3/1990-1993, 2/1990.
2. Arhiva Muzeului de Istorie Aiud
Dosare: 1/1951, 1/1952, 1/1953, 1/1955, 1/1956, 1/1957, dos. I, II, III, Corespondență oficială și Planuri de muncă, Planuri de muncă și Rapoarte de activitate, Facturi-Inventare, 1/1957, 3/1958, 1/1959, 3/1959, 2/1960, 7/1961, 1/1962, 1/1963, 2/1963, 4/1964, 1/1965 58/I Acte referitoare la reparații, întreținerea instituției anii 1965-1970, etc., 1/1965, 2/1965, 3/1965, 4/1965 112/I, 3/1965, 19/1965, 82/I Tematici de expoziții, Rapoarte de organizare, pliante, p.v. anii 1965-1971, 1973-1974, 1976, 1977, 1980, 1982, 6/1965-81 Materiale referitoare la colecția muzeului pe anii 1965, 1972, 1974-1978, 3/1970, 2/1971, 3/1971, 3/1971, 3/1976, 42/III, 42/II, 3/1979, 2/1980 112/II, 3/1981, 6/1981, 5/1981-1985, 4/1985, 4/1986-1988, 6/1986-1987, 42/V, 7/1986-1988, 1/1989-1990, 5/1989-1994, 3/1989, 2/1990-1992.
3. Arhiva Muzeului de Istorie „Augustin Bunea” Blaj
Dosare: Nr. 1 Corespondență pe anul 1951, Planuri de muncă și rapoarte de activitate 1951-1975, Nr. 2 Corespondență pe anul 1952, Corespondență 1953-1960, Corespondență 1963, Rapoarte 1976-1990, Planuri de muncă și rapoarte de activitate 1976-1989, Corespondențe, Adese primite la muzeu și date de muzeu 1968-1971, Planuri de muncă și rapoarte de activitate 1975-1989, Corespondență 1981, Corespondență 1982.
4. Arhiva Muzeului Național al Unirii Alba Iulia

Dosare: 3/1938, 4/1938, 10/1939, II, 1/1940, 4/1940, 5/1940, 5/1941, 7/1941, 1/1942, V/1942, 9/1942, V, IX/1943 Salarii, Activitate, Cercetării, Consiliul de Conducere 1943, III, I, Ministerul Culturii Naționale 1943, III, V, Activitate, Cercetării, Consiliul de Conducere 1943, V/1944, IV/1945, Consiliul de Conducere 1945, VII Întreținerea localului 1946, VII Localul 1947, Corespondență-copii pe luna Februarie 1949, 10 din 1949 Inventariere, Ordine și Dispoziții, Registru Procese verbale ale Colectivului de muncă al muzeului pentru restructurarea Muzeului Regional Alba Iulia 1949, 10 din 1949 Inventariere, Ordine și Dispoziții, 2 Buget propriu, Rapoarte despre muzeu și altele 1951-1955, Rapoarte pe anul 1954, Salarii II 1954, VI, dos. III 1954 Activitate, 1955 dos. cu Rapoarte VI, Nr. III 1955 Activitate, III 1956 Activitate, Nr. V 1956 Personal, 2/1957, 3/1957, 5/1959, 2/1960, 7/1960, 11/1960, 3/1961, 1/1962, 1/1963, 4/1964, 7/1965, 2/1966, 1/1967, 2/1967, 4/1967, 1/1968, 13/1969, 5/1969, 11/1970, 19/1970, 15/1971, 7/1972, 11/1972, 12/1972, 12/1974, 3/1975, 13/1976, 3/1977, 5/1978, 6/1978, 7/1980, 8/1980, 1/1982, 4/1983, 11/1984, 8/1987, 2/1989, Dosar personal Corina Oargă.

5. Arhiva Muzeului Național al Unirii Alba Iulia, *Fond O.J.P.C.N. Alba*, Dosare: 1/1976, 2/1977, 3/1977, 3/1978, 4/1979, 1/1980, 1/1981, 3/1983, 4/1983, 3/1984, 5/1985, 1/1986.

6. Arhiva Municipal "Ioan Raica" Sebeș

Dosare: Intrate 1951-1956, Eșire 1951-1956, Planuri de muncă și Acte financiare 1957, Pentru eșiri 1957, Corespondență oficială pe anul 1959, Corespondență oficială pe anul 1960, Corespondență oficială pe anul 1961, Corespondență 1962, Corespondență 1963, Intrate-ieșite 1964, Corespondența pe anul 1965, Intrate-ieșite 1967, Corespondență 1968, Corespondență 1969, Corespondență 1970, Corespondență Muzeu Sebeș 1977, State de plată 1977-1979, Corespondență 1978, Corespondență pe anul 1979, Corespondență 1980, State de plată 1980-1982, Ieșiri 1981, Ieșiri 1982-1983, Ieșiri 1983, Ieșiri 1984, Ieșiri 1985, Ieșiri 1987, State de plată 1987-1990, Ieșiri 1988, Intrări-Ieșiri 1989.

7. Arhiva Muzeului Etnografic Rimetea

Dosare: Rapoarte de Activitate și Planuri de Muncă 1958-1965, Planuri de muncă și Rapoarte de activități 1965-1968, Planuri de muncă și Rapoarte de activitate 1968-1973, Planuri de muncă și Rapoarte de activitate 1974-1975, Planuri de muncă și Rapoarte de activitate 1976-1978, Nr. 2 Planuri de muncă și Rapoarte de activitate 1981-1995.

8. Direcția Județeană Alba a Arhivelor Naționale, *Fond Sfatul Popular Raion Câmpeni, Comitetul de Cultură și Artă, număr de inventar 744*: dosare: 4/1962, 16/1964, 22/1965, 25/1965, 46/1967, 39/1966, 46/1967.

9. Direcția Județeană Alba a Arhivelor Naționale, *Fond Inspectoratul Școlar al Județului Alba (1919-1991), număr de inventar 87: Dosar 79/1950.*
10. Direcția Județeană Alba a Arhivelor Naționale ale României, *Fond Liceul de Băieți „Sf. Vasile cel Mare” Blaj, număr de inventar 65, Acte înregistrate, 758/1920, 527/1921, 1600/1925.*

B. Periodice

1. *Anuarul Institutelor de învățământ greco-catolic din Blaj: Liceul de băieți, Liceului și Școala Primară de Fete, Școala Normală, Școala de Aplicație, Școala Învățăcelor de meserii și negustorii pe anul școlar 1922-1923*, Blaj, Tipografia Seminarului Teologic Greco-catolic, 1922.
2. *Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, Nr. II, martie-aprilie, 1905.
3. *Boabe de grâu*, Anul IV, 1933, nr. 7.
4. *Transilvania Revista Asociațiunii Pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, Anul 55, Nr.10-11, oct.-nov. 1924.
5. *Buletinul Comisiei Științifice a Muzeelor și Monumentelor Istorice și Artistice*, I, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.

C. Interviu:

1. Interviu Viorica Trifuț, realizat în data de 27.04.2020.
2. Interviu Cornel Tatai-Baltă, realizat în data de 14.07.2023.
3. Interviu Monica Albu Rotaru, realizat în data de 10.08.2023.

II. Legislație:

1. „Legea numărul 803 pentru organizare muzeelor naționale”, publicată în *Regatul României Monitorul Oficial Parte I-a, Legi, Decrete, Jurnale ale Consiliului de Miniștri, Deciziuni Ministeriale, Comunicate, Anunțuri Judiciare (de interes general)*, Luni 18 octombrie 1946, pp. 11046-11052.
2. „Broșură Legea Nr. 63/1974, Legea Ocrotirii Patrimoniului Cultural Național al Republicii Socialiste România”, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, 1980, 47 p.

3. „Decret nr. 91 din 5 februarie 1990 privind înființarea și organizarea Comisiei naționale a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice”, Emitent C.F.S.N., publicat în Monitorul Oficial nr. 20 din 6 februarie 1990.
4. „Decret nr. 90 din 5 februarie 1990 privind înființarea și organizarea Comisiei muzeelor și colecțiilor”, Emitent Consiliul Frontului Salvării Naționale, publicat în Monitorul Oficial nr. 20 din 6 februarie 1990.

III. Cărți, studii, articole:

1. Albu, Pamfil, „Muzeul Comunal din Lupșa”, în *Probleme de Muzeografie*, Cluj, 1960, pp. 11-28.
2. Albu, Pamfil, „Popas la Lupșa”, în *Revista Muzeelor*, Anul 1, Nr. 3, 1964, pp. 246-347.
3. Albu, Rotaru, Monica, „Muzeul Etnografic Lupșa”, în *Breviar. Muzeu, Colecții muzeale, Monumente și Situri arheologice, Monumente și Ansambluri de arhitectură, Monumente de for public-artă statuară. Monumente ale eroilor, Plăci memoriale și comemorative, Rezervații științifice și monumente ale naturii*, Alba Iulia, Inspectoratul pentru Cultură a Județului Alba, 1993, pp. 93-102.
4. Aldea, Ioan, Alexandru, Raica, Ioan, „Două monede bizantine descoperite la Sebeș, (r. Sebeș)”, în *Apulum*, VI, 1967, pp. 625-628.
5. Anghel, Gheorghe, „Trei tezaure monetare din secolul al XVII -lea, descoperite la Alba Iulia”, în *Apulum*, V, 1965, pp. 375-406.
6. Anghel, Gheorghe, Popescu, Stelian, „Muzeul Unirii din Alba Iulia-Reflectarea a Luptei Seculare a Poporului Român Pentru Unitate și Independență”, în *Revista de Istorie*, tom. 28, nr. 10, 1975, pp. 1583-1591.
7. Anghel, Călin, Drăghiță, Zevedei-Ioan, „Colecția de ceasuri a Muzeului Municipal ”Ion Raica” din Sebeș”, în *Apulum*, XLII, 2005, pp. 445-458.
8. Anghel, Călin, „Muzeu și colecții muzeale din județul Alba în primii ani ai regimului comunist”, în *Acta Musei Sabesiensis*, XI, 2019, pp. 461-486.
9. „Anuarul Institutelor de învățământ greco-catolic din Blaj: Liceul de băieți, Liceului și Școala Primară de Fete, Școala Normală, Școala de Aplicație, Școala Învățăceilor de meserii și negustorii pe anul școlar 1922-1923”, Blaj, Tipografia Seminarului Teologic Greco-catolic, 1922.

10. Ardos, Anna, Maria, Mirel, Maria, „Preocupări ale Muzeului Ardelean pentru conservarea și restaurarea bunurilor muzeale”, în *Acta Musei Napocensis*, XX, 1983, pp. 725-734.
11. Aricescu, Andrei, „Ocrotirea și valorificarea patrimoniului cultural-datorie științifică și cetățenească”, în *Revista Muzeelor și Monumentelor-Monumente Istorice și de Artă*, Anul XLVIII, nr. în TOM 2, 1979, pp. 3-9.
12. „Bazele muzeologiei sovietice”, București, Ministerul Culturii, 1957, 282 p.
13. Băluță, Cloșca, L., „Statui reprezentând pe Jupiter Tronans”, în *Apulum*, XVIII, 1980, pp. 101-106.
14. Berciu, Ion, Macrea Mihail, „Două tezaure de monete republicane romane din Dacia Superioară” în *Apulum*, I, 1939, pp. 110-202.
15. Berciu, Ion, „Depozitul de bronzuri dela Ighiel”, în *Apulum*, I, 1939-1942, pp. 24-38.
16. Berciu, Ion, „Scurtă dare de seamă pe anii 1942-1945” în *Apulum*, II, 1943, pp. 437-440.
17. Berciu, Ion, Popa, Alexandru, „Un depozit de obiecte hallstattiene de la Vințul de Jos”, în *Apulum*, V, 1965, pp. 51-70.
18. Berciu, Ioan, Popa, Alexandru, „Așezarea hallstattiană fortificată de la Drâmbar-Teleac”, *Apulum*, V, 1965, pp. 71-92.
19. Berciu, Ion, Popa, Alexandru, „Depozitele de bronzuri de la Zlatna și Aurel Vlaicu”, în *Apulum*, VI, 1967, pp. 73-84.
20. Berciu, Ion, Pavel, Viorica, Popa, Alexandru, „Tezaurul de la Tibru (II)”, în *Apulum*, XI, 1973, pp. 99-113.
21. Bernath-Doncuțiu, Andrea, „Ilustrarea, în context național, a conservării sibiene ca urmare a legiferărilor din anii 1974-1975 privind protejarea patrimoniului cultural”, în *Revista Muzeelor*, nr. 1/2020, pp. 159-179.
22. Boda, Gherghina, „Muzeele din Transilvania între 1817 și 1905”, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2018, 352 p.
23. Boda, Gherghina, „Perspective și interpretări ale muzeologiei și patrimoniului în secolele XX-XXI”, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2018, 200 p.
24. Borza, Alexandru, „Amintiri Despre Arheologul A. Cserni și Săpăturile de la Apulum”, Cluj, Tipografia Națională S.A., 1936, 20 p.
25. Bran, Delia, „45 de ani de conservare și restaurare în România-o privire în trecutul domeniului”, în *Revista Muzeelor*, 1/2020, pp. 152-159.
26. Bucur, Mirel, „Octavian C. Tăslăuanu-personalitate marcantă pentru istoria conservării și restaurării din România”, în *Cibinium*, XVI, 2016, pp. 263-270.

27. „Catalogul expozițiunii etnografice și istorice-culturale aranjate ca ocaziunea inaugurării Muzeului ”Asociațiunii” în Sibiu la 19 August-14 Sept. n. 1905”, în *Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, Nr. II, martie-aprilie, 1905, pp. 17-30.
28. Ciobanu, Radu, „Cecilia Cuțercu Storck: Cartea de Aur a Serbărilor Unirii din anul 1929”, în *Apulum*, XXIV, 1987, pp. 341-345.
29. Ciura, Alexandru, „Amintiri despre Avram Iancu”, în *Transilvania*, Anul 53, Nov.-Dec. 1922, nr. 11-12, pp. 726-729.
30. Coza, Mihaela, „Catalogul medaliilor și monedelor jubiliare din Muzeul de Istorie Aiud (I)”, în *Acta Musei Napocensis*, XXV-XXVI/2, 1999, pp. 279-303.
31. Cristea, Marius, „Sabia prefectului revoluționar Nicolae Solomon”, în coordonator Tudor Roșu, *Muzeul Național al Unirii 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, Editura Altip, 2018, pp. 180-181.
32. Curelea, Dragoș, L., Curelea, Daniela, „Despre înființarea și evoluția Muzeului Asociațiunii Astra din Sibiu (1905-1950)”, în *Muzeul Național*, XXXII, 2020, pp. 91-102.
33. Dan, Dorin, Ovidiu, „Lăzi de breaslă, alte lăzi și case de bani din Sebeș”, în *Apulum*, XXII, 1985, pp. 197-202.
34. Dan, Dorin, Ovidiu, „Un tipar sigilar inedit în colecțiile Muzeului Sebeș”, în *Apulum*, XXVII, 1990-1993, pp. 325-326.
35. Dărămuș, Gheorghe, „Ion Berciu și Muzeul din Sebeș”, în *Acta Musei Sabensiensis*, I, 2009, pp. 389-399.
36. „Din activitatea Muzeului Unirii pe anul 1978”, în *Apulum*, XVII, 1979, pp. 701-703.
37. Drăghită, Zevedei-Ioan, „Protejarea patrimoniului cultural național în Județul Alba (1918-1948)” în *Patrimonium Apulense*, II, 2002, pp. 282-309.
38. Drăghită, Zevedei-Ioan, „Evoluția structurală a Muzeului Unirii din Alba Iulia în deceniul patru al secolului trecut”, în *Patrimonium Apulense*, III, 2003, pp. 282-320.
39. Drăghită, Zevedei-Ioan, Anghel, Călin, „Din activitatea muzeistică a lui Enea Zefleanu: proiectul de reorganizare a secției arheologice a ”Muzeului Unirii” (1937)”, în *Patrimonium Apulense*, IV, 2004, pp. 418-425.
40. Drăghită, Zevedei-Ioan, „Reorganizarea Muzeului Gimnazial din Blaj după decembrie 1918: opțiuni, aspirații, mijloace”, în *Reconstituiri istorice Idei, Cuvinte, Reprezentări, Omagiu profesorului Iacob Mârza*, Alba Iulia, Editura Aeternitas, 2006, pp. 407-417.
41. Drăghită, Zevedei-Ioan, „Muzeul și patrimoniul cultural la Blaj (1848-1918), între educație și identitate națională”, Alba Iulia, Editura Altip, 2007, 323 p.

42. Drăghită, Zevedei-Ioan, „De la colecție la muzeu în societatea transilvăneană (secolul al XIX-lea). O privire subiectivă”, în *Apulum*, XLVII, 2010, pp. 369-382.
43. Drăghită, Zevedei-Ioan, „Atitudine și acțiune în folosul patrimoniului cultural-național din ținutul Mureș reflectate în documente de arhivă (14 august 1938-21 septembrie 1940)”, în *Acta Musei Sabesiensis*, 6, Sebeș, 2014, pp. 631-637.
44. Druța, Monica, „Prevederi legale din anul 1979 referitoare la conservarea bunurilor bibliofile din patrimoniul cultural național identificate în cadrul unui plan de măsuri elaborat de Consiliul Culturii și Educației Socialiste”, în *Apulum*, LIX, 2022, pp. 379-385.
45. Dunăre, N., „Materiale etnografice la Muzeul Avram Iancu”, în *Probleme de muzeografie*, Cluj-Napoca, 1957, pp. 144-150.
46. Economu, Constantin, H., „Alba Iulia Itinerar turistic”, Alba Iulia, Tipografia Alba, 1939, 80 p.
47. Farmakovski, M., V., „Conservare și restaurarea colecțiilor de muzeu”, București, Ministerul Culturii, 1954, 138 p.
48. Ferenczi, I., „Săpături arheologice de la Ciumbrud (Raionul Aiud)”, în *Probleme de muzeografie*, Cluj, 1960, pp. 230-250.
49. Ferenczi, I. „Cimitirul „scitic” de la Ciumbrud (Partea I)”, în *Acta Musei Napocensis*, II, 1965, pp. 77-104.
50. Florescu, Radu, „Formarea și perfecționarea muzeografilor în România”, în *Revista Muzeelor*, nr. 4, 1978, pp. 78-83.
51. Georgescu, Ramiro, „Physarum nutans person var. leucophaeum lister-un nou agent de biodeteriorare a bunurilor culturale”, în *Revista Muzeelor*, nr. 1, 1977, pp. 56-57.
52. Gheorghită, F., „Lumina în muzeele de artă”, în *Revista Muzeelor*, nr. 4, 1967, pp. 328-333.
53. Ghițu, Lidia, Takács, Matilda, Lörincz, Ladislau, „Muzeele aiudene la 175 de ani de la înființare”, în *Apulum*, X, 1972, pp. 863-869.
54. Greceanu, Radu, „Nicolae Iorga și Comisiunea Monumentelor Istorice”, în *Revista Muzeelor Și Monumentelor-Monumente Istorice Și De Artă, RMM-MIA*, Anul L, Nr. în Tom 2, 1981, pp. 3-10.
55. Hațegan, Lucia, „Cartea veche românească în biblioteca Muzeului Unirii din Alba Iulia (III)”, în *Apulum*, XIV, 1976, pp. 225-250.
56. Hațegan, Lucia, „Carte veche românească în Biblioteca Muzeului Unirii Alba Iulia (IV)”, în *Apulum*, XV, 1977, pp. 371-391.
57. Hațegan, Lucia, Lupan, Doina, „Cartea veche românească în Biblioteca Muzeului Unirii din Alba Iulia V”, în *Apulum*, XVII, 1979, pp. 385-440.

58. Hațegan, Lucia, „Manuscrise de proveniență locală în biblioteca Muzeului Unirii Alba Iulia (Manuscrisele lui Nicolae Munteanu)”, în *Apulum*, XX, 1982, pp. 257-267.
59. Hațegan, Lucia, „Cărți populare din secolele XVIII-XIX în biblioteca Muzeului Unirii”, în *Apulum*, XXI, 1983, pp. 279-285.
60. Herța, Ana, „Muzeul de Științele Naturii Aiud”, în *Breviar. Muzeu. Colecții muzeale. Monumente și situri arheologice. Monumente și ansambluri de arhitectură. Monumente de for public-artă statuară. Monumente ale eroilor. Plăci memoriale și comemorative*, Alba Iulia, Inspectoratul pentru Cultură a Județului Alba, 1993, pp. 41-51.
61. Hopârtean, Doina, „Preocupări etnografice la Muzeul din Alba Iulia (1907-1968)”, în *Apulum*, XXXVII, 2000, pp. 368-373.
62. Iași, P., Constantinescu, „Respect față de monumentele istorice”, în *Buletinul Comisiei Științifice a Muzeelor și Monumentelor Istorice și Artistice*, I, 1958, Editura Academiei Republicii Populare Române, pp. 13-20.
63. Idiceanu, Dorina, „Forme de degradare specifice și cauzele producerii lor la pictura în tempera, pe panou de lemn”, în *Revista Muzeelor*, nr. 3, 1989, pp. 30-38.
64. Ilie, Cornel, Constantin, „Regimul comunist și muzeele de istorie din România”, București, Editura Dobrogea, 2013, 367 p.
65. Ilie, Cornel, Constantin, „Pașoptism în ... comunism”, în *Însemn de biruință. La 190 de ani de la nașterea lui Avram Iancu (1824-1872). Patrimoniu muzeal în slujba regăsirii istorie*, Alba Iulia, Editura Altip, 2014, pp. 137-151.
66. Ioniță, Maria, „A existat un Regulament de funcționare a primei instituții muzeale din București?”, în *Muzeul Național*, IX, București, 1997, pp. 7-11.
67. Ittu, Gudrul, Liane, „Muzeului Brukenthal în prima jumătate a secolului XX. De la modelul central european la ”Muzeul National Săsesc”, în *Sargetia*, XXX, 2001-2002, pp. 789-794.
68. Iuga, Victoria, G., „Conservarea bunurilor muzeale”, în *Revista Muzeelor*, Anul V, nr. 2, 1968, pp. 154-156.
69. Janitsek, Andrei, „Restaurarea unui castron și a unei falere de argint”, în *Acta Musei Napocensis* XVII, 1980, pp. 649-651.
70. Județele patriei. Județul Alba. Monografie”, Editura Sport-Turism, 1980, București, 249 p.
71. Kós, Károly, „Conservare obiectelor etnografice acum o jumătate de secol în muzeele din Cluj”, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, 1957-1958, pp. 323-327.
72. Kós, K., „Muzeul comunal din Rimetea”, în *Probleme de Muzeografie*, Cluj-Napoca, Sfatul Popular al Regiunii Cluj. Secțiunea Învățământ și Cultură, 1960, pp. 29-39.

73. Leahu, Valeriu, „A. L. Tzigara-Samurcaș, muzeograf”, în *Muzeul Național*, I, 1974, pp. 173-181.
74. Luca, Sabin, Adrian, „Muzeul Brukenthal de la începuturi până în prezent. Ctitoria Baronului Samuel von Brukenthal”, în volum coordonat de Mariana Lazăr, *Artă-Istorie-Memorie-patrimoniul cultural național*, București, Editura Muzeului Național Cotroceni, 2021, pp. 491-504.
75. Lupan, Doina, „Cartea românească veche în colecția Muzeului Mixt Sebeș II. Catalog*”, în *Apulum*, XX, 1982, pp. 507-527.
76. Lupan, Doina, Hațegan, Lucia, „Carte veche românească în Muzeul Alba Iulia”, în *Apulum*, XII, 1974, pp. 359-394.
77. Lupan, Doina, Hațegan, Lucia, „Carte veche românească în Biblioteca Muzeului de Istorie Alba Iulia (II)”, în *Apulum*, XIII, 1975, pp. 353-372.
78. Lupu, Nicolae, Coroș, Monica, Maria, „Contribuția biologului Alexandru Borza la dezvoltarea patrimoniului Muzeului Municipal Ioan Raica din Sebeș”, în *Acta Musei Sabesiensis*, IX, 2017, pp. 473-489.
79. Manciușea, Ștefan, „Muzeul Blajului”, Blaj, Tipografia Seminarului, 1940, 30 p.
80. Mârza, Eva, Moga, Valer, „Muzeul Unirii din Alba Iulia. I. Tradiții muzeografice”, în *Apulum*, XXVII-XXX, 1990, pp. 417-442.
81. Mihailovskaia, A., L., „Organizarea și tehnica expoziției de muzeu”, București, Ministerul Culturii, 1954, 241 p.
82. Mihalcu, Mihail, „Cu privire la protecția anticorozivă a obiectelor de muzeu prin peliculizare”, în *Revista Muzeelor*, nr. 4, 1967, pp. 323-327.
83. Mihalcu, Mihail, „Conservarea obiectelor de artă și a monumentelor istorice. Coroziune și Anticoroziune”, București, Editura Științifică, 1970, 308 p.
84. Mircea, Gabriela, „Statutul Societății de Istorie, Arheologie și Științe Naturale a Comitatului Alba de Jos (1910) și situația muzeului albaiulian, în lumina unui document din 1935-1936”, în *Apulum*, L, 2013, pp. 561-608.
85. Mircea, Gabriela, Dreghiciu, Doina, „Ierbariul lui Adalbert Cserni și flora din împrejurimile Alba Iuliei (1864-1909)”, Alba Iulia, Editura Altip, 2010, p. 30;
86. Mircea, Ionela, Simona, „În amintirea lui Avram Iancu”, în *Însemn de biruință. La 190 de ani de la nașterea lui Avram Iancu (1824-1872). Patrimoniul muzeal în slujba regăsirii istorie*, Alba Iulia, Editura Altip, 2014, pp. 107-125

87. Mircea, Ionela, Simona, „Cartea de Aur a Serbărilor Unirii”, în coordonator Tudor Roșu, *Muzeul Național al Unirii 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, Editura Altip, 2018, pp. 256-257.
88. Mitu, Melinda, „Activitatea muzeală din Cluj în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea”, în catalogul *Din colecțiile Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei/From the Collections of the National History Museum of Transylvania*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2017, pp. 5-10.
89. Moga, Valer, „Serbările unirii, Alba Iulia-20 mai 1929”, în *Apulum*, XXII, 1985, pp. 265-280.
90. Moga, Valer, „Astra și Societatea 1918-1930”, Editura Cognitiv, 2021, 584 p.
91. Moga, Vasile, „Noi monumente sculpturale descoperite la Apulum”, în *Apulum*, XII, 1974, pp. 591-599.
92. Moga, Vasile, „Monumente epigrafice și sculpturale descoperite la Apulum”, în *Apulum*, XV, 1977, pp. 235-242.
93. Moga, Vasile, „Vase din bronz descoperite la Apulum”, în *Apulum*, XXII, 1985, p. 71-75.
94. Moga, Vasile, Suci, Viorica, „O importanta descoperire monetara din secolul î.e.n. la Șibot (jud. Alba)”, în *Apulum*, XXV, 1989, pp. 161-169.
95. Moisa, Gabriel, „Cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu și muzeele de istorie în România anilor '80”, în *Crisia*, XLI, 2011, pp. 265-277.
96. Moldoveanu, Aurel, „Coroziunea obiectelor metalice și mijloace de apărare împotriva ei”, în *Revista Muzeelor*, Anul 1, 2, 1964, pp. 153-158.
97. Moldoveanu, Aurel, „O cerință majoră a activității de conservare încă nerezolvată: Fișa de sănătate a obiectului”, în *Revista Muzeelor*, nr. 5, 1976, pp. 36-40.
98. Moldoveanu, Aurel, „Realizări și perspective în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural național mobil”, în *Revista Muzeelor*, nr. 4, 1978, pp. 70-77.
99. Moldoveanu, Aurel, „În sprijinul activității muzeale: „Norme privind ocrotirea și conservarea bunurilor cultural-artistice, tehnice, științifice care fac parte din patrimoniul cultural național mobil al Republicii Socialiste România”, în *Revista Muzeelor*, 1981, nr. 4, pp. 80-87.
100. Moldoveanu, Aurel, „Conservarea preventivă a bunurilor culturale”, Ediția a 2-a, București, Ministerul Culturii și Cultelor, Centrul pentru formare, educație permanentă și management în domeniul culturii, 2003, 408 p.
101. Muraru, Alexandru, „Revizionism și amnezie istorică. Actul de la 30 decembrie 1947 între falsificare și ignorare. Istorie, sinteze, manuale”, în *Polis*, 22, 2018, pp. 95-111.

102. Mureșan, Angela, „Tezaurul, monetar din secolul al XVII-lea de la Blaj”, în *Apulum*, XV, 1977, pp. 693-703.
103. Mureșan, Angela, „Tezaurul monetar din secolul al XVII-lea de la Alba Iulia”, în *Apulum*, XVI, 1978, pp. 275-285.
104. Mureșan, Angela, „Tezaurul monetar feudal descoperit la Zlatna (sec. XVII)”, în *Apulum*, XXIV, 1987, pp. 237-245.
105. Mureșan, Angela, „Un tezaur monetar medieval descoperit la Alba Iulia, datând din sec. XVI-XVIII”, în *Apulum*, XXXI, 1994, pp. 263-269.
106. Mureșan, Angela, „Colecția ”Anton Triest”. Monedele medievale și moderne, aflate în patrimoniul Muzeului Național al Unirii Alba Iulia”, în *Apulum*, XXXII, 1995, pp. 279-294.
107. Mureșan, Angela, „Contribuții noi privind monedele medievale din sec. XV - XVIII descoperite pe teritoriul orașului Alba Iulia”, în *Apulum* XXXV, 1998, pp. 233-280.
108. M., F., „Depozitarea și conservarea scoarțelor”, în *Revista Muzeelor*, anul IV, nr. 4, 1967, pp. 391-392.
109. Nagy, Carol, „Himenopterele betilide-distrugătorii naturali ai dăunătorilor din muzee” în *Revista Muzeelor*, nr. 4, 1967, pp. 321-322.
110. Netea, V., „Un precursor al muzeografiei românești: Simion Mihail Mihalescu”, în *Revista muzeelor*, An 2, nr. 4/1965, pp. 316-317.
111. Nica-Badea, Delia, George, Niculescu, Măruțoiu, Constantin, „Salvgardarea obiectelor de patrimoniu cultural prin acțiuni de conservare preventivă și restaurare”, în *Analele Universității ”Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale*, Nr. 1/2013, pp. 1-23.
112. Nicolescu, Corina, „Conservarea și restaurarea operelor de artă în trecut”, în *Buletinul Monumentelor Istorice*, XXXIX, nr. 3, 1970, pp. 37-41.
113. Nicolescu, Corina, „Muzeologie generală”, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975, 195 p.
114. Nițulescu, Virgil, Ștefan, „Note privind legislația protejării patrimoniului cultural mobil din România, în perioada 1946-1989”, în *Muzeul Național*, XI, 1999, pp. 289-305.
115. Nițulescu, Virgil, Ștefan, „Legislație românească în perioada interbelică: protejarea patrimoniului cultural mobil”, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, Parcul Etnografic Național ”Romulus Vuia” 70 de ani, 1929-1999*, pp. 541-545.
116. Oargă, Corina, „Importanța controlului periodic al colecțiilor și al mediului ambiant în conservarea patrimoniului muzeal”, în *Apulum*, XXXIII, 1996, pp. 273-278.

117. Olea, Valer, Petru, Dumitran, Ana, „Din istoricul colecției muzeale “Sabin Olea”-Cib”, în *Apulum*, XXXVIII-2, 2001, pp. 299-328.
118. Opreș, Leonte, „Muzeul Unirii. Anuar I pe anii 1929-1930”, Alba Iulia, Tipografia și Librăria Alba Institut de Arte Grafice Alba Iulia, 1931, 66 p.
119. Opreș, Ioan, „Oficiile Pentru Patrimoniul Cultural Național organisme de mare importanță în politica de ocrotire a patrimoniului cultural”, în *Revista Muzeelor și Monumentelor-Monumente Istorice și de Artă*, Anul XLV, nr. în TOM 2, anul 1976, pp. 92-94.
120. Opreș, Ioan, „Despre evoluția conceptelor de conservare și restaurare a monumentelor istorice”, în *Revista Muzeelor și Monumentelor-Monumente Istorice și de Artă*, RMM-MIA, anul XIV, nr. în Tom 1, 1983, pp. 7-16.
121. Opreș, Ioan, „Ocrotirea patrimoniului cultural. Tradiții, Destin, Valoare”, București, Editura Meridiane, 1986, 243 p.
122. Opreș, Ioan, „Protejarea mărturiilor cultural-artistice din Transilvania și Banat după Marea Unire”, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, 291 p.
123. Opreș, Ioan, „Starea de fapt și proiecte fezabile privind patrimoniul cultural național”, în *Revista Muzeelor*, nr. 2, 1993, pp. 3-10.
124. Opreș, Ioan, „Istoria muzeelor din România”, București, Editura Mouseion, 1994, 158 p.
125. Opreș, Ioan, „Transmuzeographia”, București, Editura Oscar Print, 2000, p. 616.
126. Opreș, Ioan, Bodea-Bonfert, Mihaela, Porumb, Marius, „Monumente istorice de pe Valea Arieșului”, București, Editura Oscar Print, 2001, 130 p.
127. Opreș, Ioan, „Muzee și colecții din România”, București, Editura Enciclopedică, 2002, 380 p.
128. Opreș, Ioan, „Muzee și colecții din România”, București, Editura ALCOR, 2015, 195 p.
129. Opreș, Ioan, „Coriolan Petranu (1893-1945)-primul muzeograf profesionist din Transilvania”, în *Crisia*, LI, Supliment nr. 1, 2021, pp. 509-521.
130. „Originea și întemeierea Museului scolastic din Blasiu”, în *Foaia pentru minte, Anima și Literatura*, nr. 3, 19 ianuarie 1860, pp. 17-19.
131. Ota, Radu, „Lupa Capitolina”, în coordonator Tudor Roșu, *Muzeul Național al Unirii 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, Editura Altip, 2018, pp. 68-69.
132. Pascu, Ștefan, „Muzeul Avram Iancu”, în *Probleme de muzeografie*, Cluj-Napoca, 1957, pp. 13-36.
133. Pavel, Viorica, „Tezaurul de monede romane imperiale descoperit la Alba Iulia în anul 1963”, în *Apulum*, XIV, 1976, pp. 73-97.

134. Pavel, Viorica, „Monede de aur romane imperiale și bizantine în colecțiile muzeului din Alba Iulia”, în *Apulum*, XV, 1977, pp. 663-670.
135. Pavel, Viorica, „Tezaurul monetar roman de la Șpring (județul Alba)”, în *Apulum*, XVI, 1978, pp. 91-101.
136. Pavel, Viorica, „Descoperiri monetare romane imperiale la Alba Iulia, între anii 1957-1980”, în *Apulum*, XIX, 1981, pp. 127-144.
137. Pernicek, Otilia, „Colecția de cămăși femeiești din secția etnografică a Muzeului Regional Alba Iulia”, în *Apulum*, V, 1965, pp. 495-509.
138. Petranu, Coriolan, „Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, trecutul prezentul și administrarea lor”, București, Editura Cartea românească S.A., 1922, 227 p.
139. Petrescu, Angela, „Colecția de păsări a Muzeului Național de Istorie Naturală ”Grigore Antipa” din București (România). Istoric și perspective” în *Muzeul Olteniei Craiova. Oltenia. Studii și comunicări. Științele Naturii*, Vol. XXI / 2005, pp. 167-172.
140. Pioariu, Ioan, „O statueta a Fortunei descoperită la Apulum (Contribuție la cunoașterea răspândirii cultului zeiței în Dacia)”, în *Apulum*, XXVI, 1989, pp. 213-222.
141. Plenderleith, Harold, James, „The Conservation of Antiquities and Works of Art: Treatment, Repair and Restoration”, London, Oxford University Press, 1956.
142. Podgoreanu, Anca, Costache, Geta, „Alexandru Tzigara-Samurcaș Bibliografie adnotată 1872-1952”, Constanța, Ex Ponto, 2004, 306 p.
143. Popa, Alba, Delia, „Mobilier de depozitare și transport”, în *Revista Muzeelor*, nr. 6, 1982, pp. 39-48.
144. Popa, Alexandru, Berciu, Ion, „Câteva obiecte din bronz și argint de la Apulum”, în *Apulum*, XV, 1977, pp. 217-233.
145. Pop, Dariu, „Cronica muzeului. Spațiul arheologic al Potaissei și muzeul turdean”, în *Apulum*, II, 1943, pp. 428-431.
146. Popa, Ioan, Nicolae, „Viața unui om, istoria unui muzeu. Muzeul etnografic ”Pamfil Albu” de la Lupșa”, Cluj-Napoca, Editura Curs, 2019, 121 p.
147. Popa, Maria, Liana, Popa, Ioan, Nicolae, „Comoara de pe Arieș. Colecția de carte chirilică de la Muzeul Etnografic din Lupșa”, Cluj-Napoca, Editura Curs, 2017, 188 p.
148. Popescu, Stelian, Josan, Nicolae, „Muzeul de Istorie din Blaj”, în *Acta Musei Napocensis*, X, 1973, pp. 781-792.
149. Pop, Laura, Cristina, „Romulus Vuia. Contribuții monografice”, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2022, 309 p.
150. Pop, Ștefan, „Colegiul Sf. Sava”, în *Boabe de grâu*, Anul IV, 1933, nr. 7, pp. 386-419.

151. Popovăț, Petre, „Contribuții ale lui Alexandru Tzigara-Samurcaș în muzeografia etnografică”, în *Revista Muzeelor*, nr. 6, 1979, pp. 49-53.
152. Poptelecan, Xenia, Anton, Monica, Buzăși, Ioan, „O copie inedită după ”Cartea românească de învățătură” a lui Varlaam (1643)”, în *Apulum*, XIX, 1981, pp. 207-211.
153. Radu, Dionisie, „Muzeul Regional Alba Iulia. Scurtă privire istorică”, în *Apulum*, VI, 1967, pp. 557-589.
154. „Raportul general prezentat de comitetul central al ”Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” asupra lucrărilor sale și a situației acestei instituțiuni în anul de gestiune 1923/4”, în *Transilvania Revista Asociațiunii Pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, Anul 55, Nr.10-11, oct.-nov. 1924, pp. 387-411.
155. „Regulament de funcționare a Comisiei științifice a muzeelor, monumentelor istorice și artistice”, în *Buletinul Comisiei Științifice a Muzeelor și Monumentelor Istorice și Artistice*, I, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, pp. 284-296.
156. Roșu, Tudor, „Structuri administrative, demografice și economice”, în editori Vasile Moga, Gabriel Tiberiu Rustoiu, *Județul Alba. Istorie, cultură și civilizație*, Alba Iulia, Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, 2015, pp. 215-224.
157. Roșu, Tudor, „Pagini ale istoriei Muzeului Albaiulian: 1888-2018”, în coordonator Tudor Roșu, *Muzeul Național al Unirii 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, Editura Altip, 2018, pp. 10-32.
158. Roșu, Tudor, „Ierbarul lui Adalbert Cserni”, în coordonator Tudor Roșu, *Muzeul Național al Unirii 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, Editura Altip, 2018, pp. 186-187.
159. Roșu, Tudor, „Cuvântarea lui Vasile Goldiș [susținută] la 1 Decembrie 1918”, în coordonator Tudor Roșu, *Muzeul Național al Unirii 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, Editura Altip, 2018, pp. 232-233.
160. Roșu, Tudor, „Documentele Unirii-primele 6 volume”, în coordonator Tudor Roșu, *Muzeul Național al Unirii 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, Editura Altip, 2018, pp. 234-235.
161. Rustoiu, Aurel, „Tezaurul dacic de argint de la Lupu, comuna Cergău, jud. Alba”, în coordonator Tudor Roșu, *Muzeul Național al Unirii 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, Editura Altip, 2018, pp. 60-61.
162. Rustoiu, Ioana, Cutean, Smaranda, „Din patrimoniul Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia: manuscrisele voluntarilor ardeleni”, în Petre Ugliș Delapetică, *Jurnal de război din anii 1914-1919*, Alba Iulia, Editura Altip, 2015, pp. 20-35.

163. Rustoiu, Ioana, „O scrisoare a lui Avram Iancu din noiembrie 1848”, în coordonator Tudor Roșu, *Muzeul Național al Unirii 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, Editura Altip, 2018, pp. 176-177.
164. Rustoiu, Ioana, „Ordinul Ferdinand I în colecțiile Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia”, în *Apulum*, LV, 2018, pp. 119-140.
165. Rusu, Octavian, Simu, Romul, „Raportul general al comitetului central al ”Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român” asupra lucrărilor sale și a situației acestei instituțiuni în anul de gestiune 1922/3”, în *Transilvania*, Anul 54, August-Sep. 1923, nr. 8-9, pp. 299-345.
166. Sângeorzan, Viorica, Mureșan, Angela, Popa, Alexandru, „Monedele republicane din Colecția Al. Borza”, în *Apulum*, X, 1972, pp. 79-106.
167. „Serbătorirea memoriei lui Avram Iancu.-100 de ani dela nașterea lui”, în *Transilvania*, Anul 55, nr. 8-9, Aug.-Sep., 1924, pp. 281-344.
168. Smericinski Teodor, Tatai-Baltă, Cornel, „Din activitatea Tipografiei de la Blaj (1787-1821) reflectată de un material arhivistic”, în *Apulum*, XIX, 1981, pp. 239-258.
169. Stoia, Nicolae, Bârcă, Ana, „Biodeteriorarea în contextul conservării”, în *Revista Muzeelor*, nr. 4, 1972, pp. 303-305.
170. Suci, Viorica, „Monede republicane din colecția Fehér”, în *Apulum*, XVI, 1978, pp. 103-118.
171. Suci, Viorica, „Monede romane republicane din vechile colecții ale Muzeului Mixt Sebeș și Muzeului de Istorie Blaj”, în *Apulum*, XX, 1982, pp. 105-109.
172. Suci, Viorica, „Tezaurul monetar roman descoperit la Medveș (Comuna Fărău, Județul Alba)”, în *Apulum*, XXVII-XXX, 1990-1993, pp. 189-207.
173. Stănică, Viorel, „Politici administrativ-teritoriale în România modernă și contemporană”, Cluj-Napoca, Accent, 2010.
174. Stugren, B., Cîmpeanu, L., „Tezaurul științific din Muzeul Raional de Științe Naturale Aiud”, în *Probleme de muzeografie*, Cluj, 1960, pp. 136-143.
175. Șerban, Ioan, „Lucrări ale pictorului Mișu Popp la Muzeul Unirii din Alba Iulia”, în *Apulum*, XIV, 1976, pp. 493-502.
176. Știrban, Alexandru, „Modalități de expunere a cărților vechi în expozițiile permanente și temporare”, în *Apulum*, XXXI, 1994, pp. 547-551.
177. Știrban, Sofia, Știrban, Alexandru, „Un program de conservare și restaurare a valorilor patrimoniale scrise. Direcții și perspective”, în *Apulum*, XXXIV, 1997, pp. 697-705.

178. Takács, Matilda, „Torquesul dacic de la Inuri (județul Alba)”, în *Apulum*, XX, 1982, pp. 93-97.
179. Takács, Matilda, Pavel, Viorica, „Monedele romane republicane din vechile colecții ale Muzeului de Istorie din Aiud”, în *Apulum*, XXVI, 1989, pp. 161-171.
180. Takács, Matilda, Vintilă, Maria, „Muzeul de Istorie Aiud în mărturii documentare (I)”, în *Apulum*, XXV, 1998, pp. 327-352.
181. Tatai, Cornel, „Unelte litice preistorice în colecțiile Muzeului din Blaj”, în *Apulum*, XI, 1973, pp. 693-702.
182. Tatai-Baltă, Cornel „Muzeul de Istorie Blaj”, în *Breviar. Muzeu, Colecții muzeale, Monumente și Situri arheologice, Monumente și Ansambluri de arhitectură, Monumente de for public-artă statuară. Monumente ale eroilor, Plăci memoriale și comemorative, Rezervații științifice și monumente ale naturii*, Alba Iulia, Inspectoratul pentru Cultură a Județului Alba, 1993, pp. 70-83.
183. Tatai-Baltă, Cornel „Din arta și cultura Blajului”, Alba Iulia, Editura Altip, 2000, 160 p.
184. Tatai, Ana, Tatai-Baltă, Cornel, „Anuarul Liceului de băieți greco-catolic din Blaj 1855-1945”, Alba Iulia, Editura Altip, 2017, 300 p.
185. Tăslăuanu, Octavian, C., „Muzeul ”Asociație”-Raport cetit în ședința Comitetului Central din 10 Martie 1910”, în *Transilvania Revista Asociațiunii Pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, Anul XLI, Nr. I-II, Ianuarie-Aprilie, 1910, pp. 38-42.
186. Tăslăuanu, Octavian, C., „Muzeul Asociațiunii, Raportul secretarului Oct. C. Tăslăuanu”, în *Transilvania Revista Asociațiunii Pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, nr. 4-5, Iulie-Octombrie, 1913, pp. 323-326.
187. Țânțăreanu, Alexandra, „Din activitatea social-culturală a Marelui Ban Mihalache Ghica”, în *Argesis, Studii și Comunicări*, seria Istorie, Tom XVI, 2007, pp. 279-287.
188. Theodorescu, Barbu, ”Manualul bibliotecarului”, București, Editura Casei Școalelor, 1939, 203 p.
189. Togan, Nic., Simu, Romul „Raportul general al comitetului central al ”Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” asupra lucrărilor sale și a situației acestei instituțiuni în anul 1921”, în *Transilvania*, Anul 53, Iulie-August, 1922, nr. 7-8, pp. 445-478.
190. Trifuț, Viorica, „Muzeul memorial Avram Iancu”, în *Breviar. Muzeu. Colecții muzeale. Monumente și situri arheologice. Monumente și ansambluri de arhitectură. Monumente de for public - artă statuară. Monumente ale eroilor. Plăci memoriale și comemorative*, Alba Iulia, Inspectoratul pentru Cultură a Județului Alba, 1993, pp. 63-69.
191. Tzigara-Samurcaș, Alexandru, „Muzeografie românească”, București, 1936, 420 p.

192. Tzigara-Samurcaș, Alexandru, „Muzeul neamului românesc. Ce a fost? ce este? ce ar trebui să fie?”, București, 1909, 102 p.
193. Tötszegi Tekla, „Valorizarea conținutului inscripțiilor de pe artefactele etnografice cu ajutorul surselor arhivistice. Cazul de mobilier pictat din Rimetea (jud. Alba)”, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, 6, 2012, pp. 34-45.
194. Ursu, Dragoș, „Alba Iulia și Muzeul Unirii în anii comunismului. Dialoguri cu Gheorghe Anghel”, Cluj-Napoca, Mega, 2021, 200 p.
195. Vasile, Alis, „Muzeul de la cabinet de curiozități, la instituționalizare. Evoluția reglementărilor legislative și administrative din domeniul muzeal”, București, Editura Pro Universitaria, 2022, 365 p.
196. Velimirovici, Felician, „Istorie și istorici în România comunistă (1948–1989)”, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015, 330 p.
197. Vlad, Ana, Maria, Ioanid, Ghiocel, „Microclimatul și cerințele conservării patrimoniului muzeistic: propunere de instalație de climatizare”, în *Revista Muzeelor și Monumentelor*, nr. 9-10, 1979, pp. 62-66.
198. Wolker, Wollman, „Ion Berciu (1904-1986)”, în *Apulum*, XLI, 2004, pp. 1-60.
199. Winkler, Iudita, „Tezaurul monetar din secolul III e.n. descoperit la Apulum în 1902”, în *Apulum*, IX, 1971, pp. 359-369.
200. Winkler, Iudita, Takács, Matilda, Păiuș, Gheorghe, „Săpături arheologice de la Cicău”, în *Acta Musei Napocensis*, XVI, 1979, pp. 465-479.

IV. Surse electronice:

1. Băbușanu, Mihaela, In memoriam Aurel Moldoveanu – personalitate a muzeografiei românești, 2016, <http://mihaela-babusanu-amalanci.blogspot.com/2016/11/in-memoriam-aurel-moldoveanu.html> (accesat 07.07.2023).
2. Curriculum vitae Ioan Opriș, https://www.scoaladoctorala.valahia.ro/wp-content/uploads/2020/08/CV_prof.univ_.dr_.IoanOpris.pdf (accesat 31.08.2023).
3. „Date semnificative”, <https://www.iiccmer.ro/calendar/> (accesat 15.06.2023).
4. „Decret nr. 591 din 17 decembrie 1955 pentru reglementarea contractelor privitoare la executarea lucrărilor de arta plastica, precum și achiziționarea de lucrări de arta plastica și de obiecte de muzeu”, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/101> (accesat 14.06.2023).

5. „Decretul nr. 472 din 20 decembrie 1971 privind Fondul Arhivistic Național al Republicii Socialiste România, publicat în B. Of. nr. 164/30 dec. 1971”, https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?id=1430 (accesat 26.03.2023).
6. „Decret nr. 90 din 5 februarie 1990 privind înființarea și organizarea Comisiei muzeelor și colecțiilor”, https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?id=11145 (accesat 15.06.2023).
7. „Dezinsecția (date generale, metode și mijloace de prevenire și combatere)”, (<http://medfam.ro/books/infectioase/dezinsectia.htm> (accesat 28.05.2023)).
8. Gilberg, Mark, „Friedrich Rathgen: the father of modern archaeological conservation”, <https://pdfcoffee.com/qdownload/gilberg-mark-friedrich-rathgen-the-father-of-modern-archaeological-conservation-pdf-free.html> (accesat 06.07.2023).
9. Mitrănescu, Elena, „Acțiunile de sanitație veterinară: decontaminarea, dezinsecția, deratizarea”, <https://www.edu-veterinar.ro/files/download/prezentari/bunastarea-animalelor/Actiunile-de-sanitatie-veterinara-decontaminarea-dezinsectia-deratizarea.pdf> (accesat 28.05.2023)
10. Muzeul municipal „Ioan Raica” Sebeș, <https://www.cclbsebes.ro/muzeul-municipal-ioan-raica-sebes/>.
11. Graham J. Holloway, and David B. Pinniger, „Anthrenus species (Coleoptera; Dermestidae) found in UK museums with special reference to A. museum Linnaeus, 1761, the museum beetle”, https://www.researchgate.net/figure/A-Anthrenus-museum-body-length-of-specimen-29mm-and-B-A-fuscus-body-length-of_fig1_340133175 (accesat 4.01.2023).
12. „Începuturile Muzeului de Istorie Naturală”, <https://brukenthalnaturale.wordpress.com/scurt-istoric/> (accesat 01.07.2023)
13. „Legea nr. 2 din 16 februarie 1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România”, publicată în Buletinul Oficial nr. 17-18 din 17 februarie 1968, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/189> (accesat 10.07.2023)
14. „Legea nr. 2 din 16 februarie 1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România”, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/189> (accesată în 06.07.2023).
15. Mitrănescu, Elena, „Acțiunile de sanitație veterinară: decontaminarea, dezinsecția, deratizarea”, <https://www.edu-veterinar.ro/files/download/prezentari/bunastarea-animalelor/Actiunile-de-sanitatie-veterinara-decontaminarea-dezinsectia-deratizarea.pdf> (accesat 28.05.2023).

16. „Muzeul Etnografic al Transilvaniei. Scurt istoric”, <https://www.muzeul-etnografic.ro/ro/scurt-istoric> (accesat 11.06.2023).
17. Muzeul Național de Antichități. Scurt istoric.”, <http://tezaure-medievale.cimec.ro/index.php/muzeul-national-de-antichitati-scurt-istoric> (accesat 16.06.2023).
18. Oddy, Andrew, „Harold Plenderleith and The Conservation of Antiquities and Works of Art”, https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2007-249X201100020001 (accesat 06.07.2023).
19. „O scurtă istorie a Muzeului de Istorie”, <https://mnit.ro/-/despre-mnit/cine-suntem/> (accesat în 11.06.2023).
20. „Peste 150 Ani De Activitate”, <https://www.mnit.ro/peste150-ani-de-activitate/> (accesat la data de 18.04.2023).
21. Popovici, Vavila „Scos/scoși de la naftalină”, <https://www.vavilapopovici.com/wp/scos-scosi-de-la-naftalina/> (accesat 28.05.2023).
22. „Resurse lingvistice pentru limba română”, <https://www.archeus.ro/lingvistica/CautareDex?query=ANALCID> (accesat 01.06.2023).
23. „Romania (member since 1960)”, <https://www.iccrom.org/about/overview/member-states/contributions/romania> (accesat 21.06.2023).
24. Stephens, John, „Nitrobenzen (C₆H₅NO₂): structură, proprietăți, utilizări, riscuri”, <https://ro.warbletoncouncil.org/nitrobenceno-2555> (accesat 25.07.2023).
25. „The Birth of the Scientific Study of Works of Art”, <https://www.artmarketstudies.org/conf-science-museology-and-connoisseurship-the-birth-of-the-scientific-study-of-works-of-art-museo-nacional-del-prado-madrid-27-29-sep-2023/> (accesat 06.07.2023)
26. The History of ICCROM”, <https://www.iccrom.org/about/overview/history> (accesat 21.06.2023).
27. „19 tablouri celebre s-au întors la Muzeul Brukenthal din Sibiu”, <https://romanalibera.ro/special/19-tablouri-celebre-s-au-intors-la-muzeul-brukenthal-din-sibiu-29610/> (accesat 11.06.2023).